

Wyrok z dnia 24 stycznia 2006 r.

I UK 122/05

W razie rozbieżności pomiędzy rzeczywiście uzyskanym przez pracownika przychodem ze stosunku pracy a oświadczeniem płatnika składek (pracodawcy) zawartym w jego czynnościach obliczenia i przekazania składki do ZUS, ubezpieczony ma prawo domagać się weryfikacji czynności płatnika i ustalenia prawidłowego wymiaru zasiłku chorobowego.

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Maria Tyszczel, Małgorzata Wrębiakowska-Marzec.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 24 stycznia 2006 r. sprawy z odwołania Andrzeja J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. z udziałem zainteresowanej A.E. Spółki z o.o. j.v. w O. o zasiłek chorobowy, na skutek kasacji ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 11 stycznia 2005 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

W decyzji z dnia 30 lipca 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O., nie uwzględniając wniosku ubezpieczonego Andrzeja J. uznał, że płatnik A.E. Spółka z o.o. j.v. w O. prawidłowo ustalił podstawę wymiaru zasiłku chorobowego należnego ubezpieczonemu za okres niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy od dnia 1 lipca 2003 r. do dnia 26 marca 2004 r.

W odwołaniu Andrzej J. domagał się zmiany zaskarżonej decyzji przez ustalenie uprawnień do zasiłku chorobowego w związku z wypadkiem przy pracy w wysokości 1.500 euro miesięcznie. Ubezpieczony powoływał się na art. 9 ust. 1, 2 i 3 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypad-

ków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) i na tej podstawie uważa, że zasiłek chorobowy przysługuje w wysokości 100% podstawy wymiaru, którą stanowi kwota będąca podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia wypadkowe. Do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego stosuje się zasady określone w rozdziale 8 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, a zgodnie z art. 36 ust. 3 tej ustawy, podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi przeciętne miesięczne wynagrodzenie za pełne miesiące kalendarzowe ubezpieczenia, jeżeli niezdolność do pracy powstała przed upływem okresów, o których mowa w ust. 1 i 2. W sytuacji, gdy stosunek pracy wnioskodawcy został nawiązany z dniem 13 maja 2003 r., a niezdolność do pracy powstała 1 lipca 2003 r. - jako podstawę wymiaru zasiłku należało przyjąć określone w umowie o pracę wynagrodzenie w kwocie około 1.500 euro, a nie jak uczynił to pracodawca oraz organ rentowy kwotę 2.195 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O. wniósł o oddalenie odwołania, wskazując, że w miesiącu czerwcu 2003 r. (pełen miesiąc zatrudnienia przed zachorowaniem wnioskodawcy) podana przez płatnika podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie wypadkowe wynosiła 2.195 zł, zatem płatnik przyjął prawidłowo tę samą kwotę do ustalenia zasiłku chorobowego za sporny okres niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy.

Wyrokiem z dnia 20 października 2004 r. Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że jako podstawę wymiaru zasiłku chorobowego przysługującego powodowi w okresie od 1 lipca 2003 r. do 26 marca 2004 r. przyjął kwotę 8.272,95 zł.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że Andrzej J. w dniu 9 maja 2003 r. zawarł z A.E. Spółką z o.o. w O. umowę o pracę na budowie zagranicznej, na podstawie której został skierowany na określoną „budowę kontraktową” w Niemczech. Zatrudniony został na stanowisku majstra budowy w pełnym wymiarze czasu pracy, na czas określony od dnia 13 maja 2003 r. do czasu zakończenia budowy. Strony ustaliły, że pracownikowi za wykonaną pracę przysługiwać będzie wynagrodzenie akordowe w stawce podstawowej 11,86 euro za „normogodzinę akordową” brutto. W okresie od 13 maja 2003 r. do 1 lipca 2003 r. Andrzej J. świadczył pracę na budowie w Niemczech, za którą otrzymał wynagrodzenie zasadnicze brutto: za okres od 13 maja 2003 r. do 31 maja 2003 r. (19 dni roboczych) w kwocie 1.245,30 euro, za okres od 1 czerwca 2003 r. do 30 czerwca 2003 r. (30 dni roboczych) w kwocie 1.862,02 euro.

Od wynagrodzenia zasadniczego brutto były odprowadzane w Niemczech składki na ZUS. W dniu 1 lipca 2003 r. Andrzej J. uległ wypadkowi przy pracy. W okresie od 14 maja 2003 r. do 26 marca 2004 r. wnioskodawca był zgłoszony do ubezpieczeń społecznych (w tym do ubezpieczenia wypadkowego z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w A.E. Polska Spółka z o.o. w O.). Pracodawca w raportach imiennych ZUS RCA wskazał jako podstawę wymiaru składki za maj 2003 r. - kwotę 1.370 zł, a za czerwiec 2003 r. - 2.195 zł. W okresie od 1 lipca 2003 r. do 26 marca 2004 r. wnioskodawca otrzymywał zasiłek chorobowy z ubezpieczenia społecznego w wysokości 1.700 zł. Umowa o pracę wnioskodawcy z A.E. Spółką z o.o. w O. wygasła z dniem 26 marca 2004 r.

Sąd pierwszej instancji podzielając stanowisko przedstawione w sprawie przez ubezpieczonego przyjął, że zastosowanie znajduje art. 9 ust. 1,2 i 3 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, zgodnie z którym zasiłek chorobowy przysługuje w wysokości 100% podstawy wymiaru. Podstawę wymiaru stanowi kwota będąca podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie wypadkowe. Na podstawie zaś art. 36 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 60, poz. 636 ze zm.), podstawę wymiaru zasiłku chorobowego stanowi - w danym wypadku - przeciętne miesięczne wynagrodzenie za czerwiec 2003 r. Sąd pierwszej instancji uznał, że takich wynikających z mocy prawa przesłanek wysokości zasiłku chorobowego nie może zmienić płatnik składek na skutek sprzecznego z prawem wskazania wynagrodzenia powoda za miesiąc czerwiec 2003 r.; mniejszego od wynagrodzenia faktycznie zapłaconego. Skoro powód udowodnił, że w lipcu 2003 r. pracodawca wypłacił mu wynagrodzenie za miesiąc czerwiec 2003 r., w wysokości 1.862,02 euro, to równowartość tej kwoty powinna stanowić podstawę wymiaru zasiłku chorobowego. Podstawą przeliczenia wynagrodzenia powoda otrzymanego w euro na walutę polską jest kurs euro z dnia 1 lipca 2003 r. wynoszący 4,443 zł - według tabeli kursów NBP nr 126/ANBP/2003.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O., wnosząc o oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Według ZUS z art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) wynika, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie wypadkowe stanowi

podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Na podstawie zaś § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągniany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Powyższe uregulowanie znajduje również zastosowanie w przypadku pracowników zatrudnionych za granicą w polskich zakładach pracy, których wynagrodzenia podlegają opodatkowaniu za granicą. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O. wskazał nadto, że ustalona przez Sąd pierwszej instancji kwota odprowadzonych składek w wysokości 123,27 euro nie odpowiada wysokości składek, które należałoby odprowadzić według stóp procentowych wskazanych w art. 22 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych od wynagrodzenia w kwocie 1.862,02 euro. Wnioskodawca wniósł o oddalenie apelacji.

Wyrokiem z dnia 11 stycznia 2005 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Sąd ten w swej ocenie prawnej stwierdził, że zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa użyte w ustawie określenie wynagrodzenie oznacza przychód pracownika stanowiący podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe, po odliczeniu potrąconych przez pracodawcę składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe oraz ubezpieczenie chorobowe. Zgodnie zaś z przepisem art. 20 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenie rentowe. Z kolei według art. 18 ust. 1 powołanej ustawy, podstawę składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10 ustawy. Podstawę wymiaru składek obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowego pracownika stanowi zatem przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy (art. 4 pkt 9 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Taką samą zasadę ustalania podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych zawierają przepisy rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.). Na podstawie bowiem § 1 rozporządzenia, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych, osiągniany przez pracowników u pracodawcy z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, z zastrzeżeniem art. 18 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Uznając, że ze wskazanych przepisów jednoznacznie wynika, iż to przychód pracownika ma stanowić podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie wypadkowe Sąd drugiej instancji stwierdził, że jest to kwota przychodu pracownika obliczona i wskazana organowi rentowemu przez płatnika, uwzględniająca uiszczone świadczenia z tytułu ubezpieczenia emerytalnego, rentowego oraz chorobowego.

W kasacji od powyższego wyroku Sądu drugiej instancji ubezpieczony wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji, a ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz o zasądzenie od ZUS-Oddziału w O. kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych prawem. Kasacja oparta została na podstawie dotyczącej naruszenia przepisów prawa materialnego, z zarzutami: 1) naruszenia art. 36 ust. 1, 2, 3 i 5 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. Nr 90, poz. 636 ze zm.) w związku z art. 9 ust. 1, 2 i 3 pkt 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, polegającego na niewłaściwej wykładni wskazanych przepisów i przyjęciu, że pojęcie „wynagrodzenia” jako podstawy wymiaru zasiłku chorobowego obejmuje wynagrodzenie zadeklarowane przez pracodawcę a nie rzeczywiście otrzymywane wynagrodzenie za pracę ustalone na podstawie „przychodu” w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych; 2) naruszenia art. 20 ust. 1 i art. 18 ust. 1, art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) oraz § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) w związku z art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 14, poz. 176 ze

zm.) oraz art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, przez niewłaściwą wykładnię polegającą na przyjęciu, że kwota przychodu, będąca podstawą do ustalenia podstawy wymiaru zasiłku chorobowego, to kwota obliczona i wskazana przez płatnika składek a nie kwota rzeczywistego przychodu (otrzymanego wynagrodzenia za pracę).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie budzi wątpliwości i nie jest w kasacji kwestionowane, przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, ustalenie przepisów prawa, które dotyczą regulacji spornej kwestii sprawy, to jest określenia podstaw zasiłku chorobowego należnego z tytułu wypadku przy pracy. W związku z tym, wobec przedstawionej w tym zakresie analizy art. 9 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz zawartego w art. 9 ust. 3 pkt 1 tej ustawy odesłania do zasad określonych w rozdziale 8 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia chorobowego, dla rozpatrzenia zagadnień wynikających z kasacji, wystarczy przypomnienie - po pierwsze - że kategoria wynagrodzenia za pracę, jako zasadniczego elementu podstawy wymiaru składek, a w konsekwencji także wymiaru zasiłku, ma swą normatywną definicję w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, jako przychodu pracownika po odliczeniu potrąconych przez pracodawcę składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe oraz ubezpieczenie chorobowe. Z tego względu nie ma racji skarżący, jeżeli - jak można rozumieć zawarty w uzasadnieniu kasacji wywód argumentacyjny - popiera żądanie ustalenia prawa ubezpieczonego do zasiłku chorobowego w wysokości identycznej z wysokością wynagrodzenia wynikającego z umowy o pracę. Gdyby tak rozumieć stanowisko skarżącego, to oznaczałoby ono, że - niezgodnie ze wskazanym przepisem - żądanie ubezpieczonego odnosiłoby się nie tylko do tej części wynagrodzenia, którą bezpośrednio („netto”) uzyskiwał, ale także do tej części, która objęta została potrąceniami na składki ubezpieczeniowe. Druga z przesłanek określenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe jako równoważnika podstawy zasiłku chorobowego (art. 9 ust. 1 i 2 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków

przy pracy i chorób zawodowych), poprzez kolejne odesłanie do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i ubezpieczenie rentowe, odnosi się do zdefiniowania przychodu według przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych (por. powoływane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku przepisy art. 20 i art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 4 pkt 9 tej ustawy). Sięgnięcie do odesłanych w ten sposób regulacji zawartych w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, a zwłaszcza jej art. 12 ust. 1 określającego przychody ze stosunku pracy, prowadzi do stwierdzenia, że przy ustalaniu wynagrodzenia jako podstawy wymiaru zasiłku chorobowego powinny być uwzględnione „wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze, bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności wynagrodzenie zasadnicze, wynagrodzenie za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty, niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych”.

Wskazane wyżej przepisy powinny mieć w sprawie zastosowanie, co - jak to wspomniano na wstępie - przyjęto za podstawę zaskarżonego wyroku i co nie budzi zastrzeżeń u wnoszącego kasację. Wynikający z kasacji problem wiąże się z zastosowaniem wskazanych przepisów prawa materialnego do podstawy faktycznej dochodzonego w sprawie roszczenia ubezpieczonego, że będący płatnikiem składek na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe pracodawca ubezpieczonego zaniżył te składki, gdyż zaniżył ich podstawę podając ZUS znacznie mniejszą kwotę wynagrodzenia, od tej którą ubezpieczony rzeczywiście uzyskał z tytułu zatrudnienia w okresie, który podlega uwzględnieniu na podstawie art. 36 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. W tym zakresie rację ma skarżący, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku zawiera określenie przesłanek swego rozstrzygnięcia, które nie są ze sobą spójne. Z jednej strony, Sąd Okręgowy przyjmuje bowiem niebudzące zastrzeżeń założenie wynikające z omówionych wcześniej regulacji, że „podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie wypadkowe (a równocześnie ubezpieczenia emerytalnego i rentowego) stanowi przychód pracownika, a nie wynagrodzenie zasadnicze określone w umowie o pracę”, jednakże - z drugiej strony - stwierdza, że „podstawę ustalenia wysokości zasiłku chorobowego stanowi wyłącznie przychód pra-

ownika, który został obliczony i wskazany przez płatnika składek”. To ostatnie twierdzenie nie zostało poparte żadnymi argumentami i musi nasuwać poważne wątpliwości skoro - w kontekście podstawy faktycznej dochodzonego w sprawie roszczenia - nie wiadomo dlaczego Sąd Okręgowy zrównał przychód ubezpieczonego (w tym wypadku rzeczywiście uzyskane przez niego wynagrodzenie za pracę, po potrąceniu uiszczonych przez płatnika składek ubezpieczeniowych) z tym, co - według twierdzeń ubezpieczonego w zaniżonym znacznie zakresie - „obliczył i wskazał płatnik składek”. Rację ma zatem skarżący, że ta przesłanka rozstrzygnięcia przedstawia się jako niezrozumiałe w kontekście stanu faktycznego sprawy zrównanie ustawowo określonych zasad ustalania podstawy wymiaru składek i zasiłku chorobowego wyłącznie z tym, co „obliczył i wskazał płatnik składek”.

Należy w związku z tym zauważyć, że relacje obu tych rzeczy, z jednej strony, ustawowo zdefiniowanego przychodu jako elementu podstawy wymiaru składki (i zasiłku chorobowego), a z drugiej - jego skonkretyzowania w odpowiednich czynnościach płatnika składki, przedstawiają się akurat w przeciwstawnym porządku, od tego, który zdaje się wynikać z zaskarżonego wyroku. Najogólniej mówiąc czynności płatnika nie stanowią przesłanki dla ustalenia wymiaru składki i wymiaru zasiłku chorobowego. Do płatnika „należy” obliczenie i wskazanie przychodu na zasadach określonych w odpowiednich przepisach. Płatnik wykonuje te przepisy, a jego czynność jest skuteczna o tyle, o ile jest zgodna z prawem. W razie rozbieżności pomiędzy rzeczywistym, faktycznie uzyskanym przez pracownika przychodem ze stosunku pracy, a oświadczeniem w tym zakresie płatnika składek zawartym w jego czynnościach obliczenia i przekazania składki do ZUS, ubezpieczony ma prawo domagać się weryfikacji wadliwej czynności płatnika składek. Sytuacja ubezpieczonego w zakresie składek na ubezpieczenie chorobowe i wymiaru zasiłku chorobowego wynika z przepisów prawa, ubezpieczony uzyskuje - z mocy prawa - prawo do określonego świadczenia i może domagać się ukształtowanego prawem co do wysokości świadczenia, chociażby płatnik składek w dokumentach rozliczeniowych z ZUS nie wykonał należących do niego obowiązków w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami.

Sąd Okręgowy w Olsztynie w konsekwencji przyjęcia nieuprawnionego założenia jakoby „podstawę ustalenia wysokości zasiłku chorobowego stanowi wyłącznie przychód pracownika, który został obliczony i wskazany przez płatnika składek” nie

ustalił tego, jaki był faktycznie uzyskany ze stosunku pracy przychód ubezpieczonego.

Z przedstawionych przyczyn podstawa kasacji i jej wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku w celu ponownego rozpoznania sprawy przez Sąd drugiej instancji - okazały się zasadne.

=====